

dr hab. inż. arch. Agata Zachariasz, prof. PK
Instytut Architektury Krajobrazu
Wydział Architektury, Politechnika Krakowska
31-155 Kraków, ul. Warszawska 24

RECENZJA

rozprawy doktorskiej Mgr inż. Magdaleny Jędraszko-Macukow –
pt. *Możliwości identyfikacji i oceny krajobrazu projektowanego
w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego*,
napisanej pod kierunkiem Dr. hab. inż. arch. krajobr. Marka Szumańskiego

▪ **Podstawa opracowania:** zlecenie Pani Dziekan Wydziału Ogrodnictwa, Biotechnologii i Architektury Krajobrazu SGGW w Warszawie – Prof. dr hab. Katarzyny Niemirowicz-Szczytt z dnia 11 marca 2016 r. Pracę otrzymano 21 marca 2016 r.

▪ **Materiały wyjściowe:** praca zawierająca 192 strony maszynopisu komputerowego z włączanymi tabelami, wykresami, tablicami oraz nienumerowane trzy części: pierwsza *Wykaz załączników zamieszczonych w tekście dysertacji, Piśmiennictwo* (z podziałem na różne źródła) oraz obszerny - liczący 52 strony - *Aneks* z odrębnie numerowanymi stronami obejmujący tabele, wykresy i załączniki tekstowe. Na wstępie pracy zamieszczono streszczenia w j. polskim i j. angielskim. Praca jest bardzo obszerna, część materiałów – tabel analitycznych i zestawień zawarto w pisanych bardzo drobnym drukiem tabelach (m.in. o formacie A3).

▪ **Wybór tematu, cel pracy, teza, przyjęte przez Autorkę założenia badawcze**

Przyjęcie przez Polskę Europejskiej Konwencji Krajobrazowej i uchwalenie w 2015 r. tzw. „ustawy krajobrazowej”, czyli Ustawy z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (Dz.U. 2015 poz. 774) spowodowało wzrost prac badawczych dotyczących ocen jakości krajobrazu i skutecznej ochrony jego walorów przez odpowiednie zapisy w dokumentach planistycznych. Do tej grupy opracowań zaliczyć można przedstawioną do recenzji pracę mgr inż. Magdaleny Jędraszko-Macukow – *Możliwości identyfikacji i oceny krajobrazu projektowanego w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego*. Tytuł rozprawy dobrze oddaje jej zawartość.

Przedmiotem badań jest struktura fizjonomiczna krajobrazu. Autorka stawia sobie cel: „rozpoznanie możliwości identyfikacji i oceny fizjonomicznej krajobrazu zapisanej w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego”. Zakres opracowania zakreślono bardzo szeroko, gdyż wyznaczają go aspekty fizjonomiczne uwzględniane w planach miejscowych opracowywanych w praktyce planowania miejscowego w Polsce. Brak tu określenia zakresu czasowego. Być może lepiej byłoby zawęzić zakres czasowy z uwagi na ewolucję procesu planowania przestrzennego.

Postawiono tezę: „Jeżeli miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego jest nośnikiem informacji o projektowanym krajobrazie i jego fizjonomii, to na podstawie zapisów planów miejscowych możliwa jest identyfikacja projektowanej struktury fizjonomicznej krajobrazu”. W celu dowiedzenia tezy sporządzono model narzędzia badawczego, a następnie zastosowano je w wybranych planach miejscowych. Autorka, za pomocą autorskiego narzędzia badawczego (w opinii recenzentki niełatwego w stosowaniu), udowadnia tę tezę. Dowodzi to wiedzy, doświadczenia i umiejętności badawczych Pani mgr inż. Magdaleny Jędraszko-Macukow.

▪ **Struktura pracy**

Dysertacja stanowi dobrze skonstruowany wywód naukowy. Autorka prezentuje w trzech częściach (nazwanych Działami, lepiej byłoby po prostu Częściami) kolejno: „Dział pierwszy - Wprowadzenie; Dział drugi - Wyniki badań; Dział trzeci - Dyskusja i wnioski”.

- **Pierwsza część** zawiera trzy rozdziały I. Wstęp, II. Metodyka opracowania i III. Fizjonomia krajobrazu w badaniach i studiach krajobrazowych (Stan wiedzy).
- **Druga część** – Wyniki badań została zaprezentowana w czterech rozdziałach: IV. Leksyka kształtowania struktury fizjonomicznej krajobrazu; V. Struktura fizjonomiczna krajobrazu; VI. Zastosowanie opracowanego modelu narzędzia badawczego na wybranych planach miejscowych; VII. Struktura fizjonomiczna w planach miejscowych – interpretacja wyników cz.2 (Cz. 1. przedstawiono w Podsumowaniu podrozdziału IV).
- **Trzecia część** obejmuje dwa rozdziały VIII. Dyskusja i IX. Wnioski.

▪ **Omówienie pracy i uwagi:**

▪ **I Wstęp** (s. 10-15), w którym Autorka wyczerpująco omawia uzasadnienie podjęcia tematu; przedmiot, cel i zakres pracy; charakteryzuje pola badań oraz stawia tezę. Tu też na (ss.13-15) pokazuje układ pracy, stanowiący konspekt dysertacji.

▪ **Rozdział II** (s. 16-18) **Metodyka opracowania:**

Przedstawiono w nim główne pytania studialno-badawcze oraz przyjęty tok postępowania studialno-badawczego. Dalej omówiono w wyczerpujący sposób zastosowane metody badań. Dobrze wybrano metody oraz zakres ich stosowania dla poszczególnych analiz co zaprezentowano też w rozdziale IV (posłużono się m.in. książką E. Niezabitowskiej, *Metody i techniki badawcze w architekturze*, Gliwice 2014).

▪ **Rozdział III** pt. Fizjonomia krajobrazu w badaniach i studiach krajobrazowych (Stan wiedzy); s. (19-41). Autorka prezentuje w nim kolejno: ogólną charakterystykę piśmiennictwa; fizjonomię krajobrazu w literaturze przedmiotu, a następnie oceny fizjonomii krajobrazu. Rozdział zamyka podsumowanie. Zaznaczono, że publikacje dotyczące fizjonomii krajobrazu w badaniach i studiach krajobrazowych obejmują okres 1912-2014.

Doceniając rozległość omawianych pozycji i dobry podział na poszczególne zagadnienia wypada zauważyć brak kilku ważnych publikacji, w których odnoszono się do prezentowanych zagadnień.

Kwestie krajobrazu kulturowego, klasyfikacji i specyfiki w ostatnim okresie badała i bardzo szczegółowo przedstawiła Urszula Myga-Piątek w książce *Krajobrazy kulturowe. Aspekty ewolucyjne i typologiczne* (Uniwersytet Śląski, Katowice, 2012). Wyróżniki krajobrazu – charakterystyczne elementy fizjonomii wsi omawia Irena Niedźwiecka-Filipiak w pracy *Wyróżniki krajobrazu i architektury wsi Polski południowo-zachodniej* (Wyd. Uniw. Przyrodniczy, Wrocław 2009). Brak też pracy Elżbiety Raszei *Ochrona krajobrazu w procesie przekształceń obszarów wiejskich*, (Wyd. Uniw. Przyrodniczy, Poznań 2013), w której omówiono metody ocen krajobrazu i zaprezentowano zintegrowaną strukturę oceny krajobrazu.

Pominięto też publikacje autorów krakowskich, którzy zajmują się nie tylko kontynuacją badań nad krajobrazem zapoczątkowanych przez prof. Bogdanowskiego (do jego metody WAK odwołuje się Autorka), ale także poruszają inne kwestie: kompozycyjne, estetyczne czy wdrażania metodyki studiów krajobrazowych do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Tematyka ta została rozwinięta przez Krystynę Dąbrowską-Budziło i publikowana kolejno w książkach: *Wśród panoram Krakowa. O przemianach widoków i o tym jak je ocalić* Kraków (WL, 1990, ss. 333), *Treść krajobrazu kulturowego w jego kształtowaniu i ochronie* (Wyd. PK, 2002, ss. 418), *Forma i treść krajobrazowej kompozycji* (Wyd. PK, 2003, ss. 195), a także w artykułach naukowych, m.in. *Zapis krajobrazu i sposób jego oceny. O tym jak uczynić rzecz pełniejszą i bardziej przyswajalną, w języku architektury krajobrazu* (red. naukowa B. Szulczewska, M. Szumański, Wyd. Wieś Jutra Warszawa 2010, s. 37-50). W publikacjach tych analizuje strukturę krajobrazu, metody zapisu krajobrazu, modele krajobrazowe i niematerialne aspekty krajobrazu. W dysertacji brak też ważnych publikacji książkowych Aleksandra Böhma m.in. *O budowie i synergii wewnątrz urbanistycznych* (Kraków PK, 1981, ss. 176), *„Wnętrze” w kompozycji krajobrazu: wybrane elementy genezy analizy porównawczej i zastosowań pojęcia* (wyd. 2 Kraków PK, 2004, ss. 56), a także *Planowanie przestrzenne dla architektów krajobrazu. O czynniku kompozycji* (Kraków 2006, ss. 324), gdzie

problematyka poruszana przez Autorkę jest również prezentowana. Badania krakowskie i studia nie pozostały tylko w teorii. Miały wpływ na powstające dokumenty i akty prawa miejscowego. Zostały wdrożone w planach dla Krakowa – m.in. ostatnim sporządzonym dla całego miasta z 1994 r. i realizowanych już wg nowej *Ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym* (2003), np. mpzp III Kampus UJ-Wschód Uchwała Nr LXXXIII/817/05 Rady Miasta Krakowa z dn. 22 czerwca 2005 r. z późn. zm.

▪ „Dział drugi” pracy rozpoczyna Rozdział IV, w którym zaprezentowano *Wyniki badań* na 118 stronach, w czterech rozdziałach (s. 42-160). Jest to zasadnicza część pracy, w której Autorka zajmuje się strukturą fizjonomiczną krajobrazu. Dobrym rozwiązaniem jest przyjęcie zasady wprowadzenia pytań studialno-badawczych, które pokazują szczegółowy zakres tematyczny poszczególnych rozdziałów.

Pracę nie zawsze czyta się łatwo, wynika to zarówno z nasycenia tekstu pojęciami, jak i ze skrupulatności Autorki, która chce precyzyjnie wyjaśnić poszczególne zagadnienia. Niech świadczy o tym zdanie „Analiza semantyczna wykładni prawnych pojęcia krajobraz i pojęć z nim powiązanych dotyczyła rozpoznania zakresu znaczeniowego prawnej wykładni pojęcia krajobraz, nakreślenia, relacji pomiędzy pojęciem krajobraz i pojęciami zidentyfikowanymi jako pojęcia z nim powiązane, a w konsekwencji określenia zakresu dopowiadania pojęcia krajobraz w kontekście jego fizjonomii” (Akapit IV.1. na s. 42.) Wprowadzenie autorskiej metody badawczej też nie ułatwia zadania np. „Czytelność przestrzenną mezoscenerii polany parkowej warunkują płaskie klasterzy murawy, a ich obrzeżną kulisowość *zbiory klastery drzew*. Właściwością fizjonomiczną odróżniającą te mezoscenerie jest odmienna dywanowość mikroszcenerii. Analogiczne prawidłowości występują na przykład w przypadku klastery *alei parkowej* sąsiadujących z klastery *drzewa szpalerowego* i ogniw *ulic*, sąsiadujących dwustronnie z ogniwami *grupy budynków*” (s. 155).

W dysertacji przeprowadzono analizę 34 aktów prawnych (stan badań na początek 2012 r.) w podrozdziałach IV.1.1.-IV.1.4. Nie uwzględniono pojęć wprowadzonych przez ustawę z 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu badań przypis 21 s. 42. Nie zmienia to jednak wartości merytorycznej tej części dysertacji, gdyż w kolejnym podrozdziale IV.1.5. Autorka omawia te zmiany i problematykę. Wprowadzenie ustawy w trakcie opracowywania pracy zapewne nieco zaburzyło tok badań, ale mgr inż. Magdaleny Jędraszko-Macukow bardzo dobrze poradziła sobie z tym problemem.

Na s. 53 pojawiają się rozważania na temat wykładni prawnych nowych pojęć okołokrajobrazowych. O ile krajobraz priorytetowy to rzecz nowa i faktycznie pojęcia z zakresu kształtowania widoków też w ustawie nie były zdefiniowane, natomiast w dokumentach planistycznych były stosowane od dawna. Tu odwołuję się do publikacji Krystyny Dąbrowskiej-Budziło i planu zagospodarowania przestrzennego Krakowa z 1994 r., gdzie Autorka odwołała się w swej metodzie wartościowania krajobrazu do semiotyki i zastosowała w praktyce te elementy kształtowania widoków.

Mgr inż. Magdalena Jędraszko-Macukow przeprowadza szczegółowe analizy wykładni teoretycznych pojęcia krajobraz. To pozwala Jej słusznie stwierdzić, że jest ono różnie interpretowane, a kluczowa dla charakterystyki jest dyscyplina naukowa badacza. Do zestawu definicji krajobrazu pojęć można dorzucić też tę proponowaną przez prof. Krystynę Dubel, autorkę książki *Uwarunkowania przyrodnicze w planowaniu przestrzennym* (Wyd. Ekonomia i Środowisko, Białystok 2000). Píše ona (s. 158 - definicja zamieszczona w słowniku pojęć), że „Krajobraz to system przestrzenny złożony z elementów biotycznych, abiotycznych, jak i antropogenicznych. Krajobraz należy utożsamiać z geosystemem, a nie tylko traktować go w sensie fizjonomicznym”. Brzmi to trochę jak przytyk do tych definicji i charakterystyk krajobrazu, które zakładają jego fizjonomiczną ocenę. M.in. do pojęć wprowadzanych przez prof. J. Bogdanowskiego, który definiował krajobraz, jako zewnętrzny wyraz otoczenia, fizjonomia środowiska naturalnego i sztucznego (J. Bogdanowski, *Kompozycja i planowanie w architekturze krajobrazu*, Ossolineum, Wrocław-Kraków 1976, *passim*, s. 49).

W rozdziale tym pokazany jest złożony proces identyfikacji i interpretacji krajobrazu. Analizowane jest na różne sposoby pojęcie krajobraz, m.in. słowa kluczowe używane do charakterystyki, powszechność występowania poszczególnych zagadnień przedmiotowych, słowa najczęściej wykorzystywane w

zgrupowanych przez Autorkę definicjach. Analizom szczegółowym poddano też 38 definicji krajobrazu (spośród zgromadzonych w badaniach 102) – tych, które odnosiły się do fizjonomii krajobrazu. Pokazano, że utożsamiany jest on najczęściej z powierzchnią ziemi lub środowiskiem.

Rozpatrywano również określenia dopowiadające pojęcie krajobraz z uwagi na różnicowanie i wartościowanie. Tu wypadałoby zauważyć rozwój języka dotyczącego tych charakterystyk. Wydaje się, że pojęcie „krajobraz kulturalny” z *Małego słownika urbanistycznego* (1970 i 1972), jest nieco przestarzałe i zastąpione zostało, używanym do dzisiaj, i badanym szeroko – „kulturowy”. Autorka omawia ten watek w tabeli 14. Rodzaje krajobrazu w Aneksie, s. 12.

Podrozdział IV.5, jest bardzo ważny dla pracy. W nim Autorka z dużą dociekliwością i zaangażowaniem przeprowadza rozważania nad określonego rodzaju wartościami krajobrazu poczynając od opracowań teoretycznych. Pokazuje rozmaite zależności oraz w tabelach nr 15 i 16 prezentuje kolejno po 10 grup określeń krajobrazu o charakterze różnicującym i 10 grup o charakterze wartościującym.

Podrozdział (IV.6) to dociekania na temat kształtowania fizjonomii krajobrazu w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego wg obowiązujących aktów prawnych. Jest to istotna część pracy, odnosi się bowiem bezpośrednio do zagadnień tytułu i tezy. Pokazano w tabelach (tabela nr 19 i tabela nr 18 w Aneksie) zestaw modelowy ustaleń planu. Są to bardzo ważne i bardzo dobrze opracowane zestawienie.

Podrozdział IV. 7 – *Kształtowanie fizjonomii krajobrazu w praktyce panistycznej* zamyka tę część pracy. Tu z kolei Mgr Magdalena Jędraszko-Macukow odpowiada na zadane pytania studialno-badawcze dotyczące zakresu i sposobu opisu kształtowania krajobrazu w tekście i rysunku planu oraz omawia je, jako nośniki informacji o jego fizjonomii. W celu poznania zakresu możliwości odczytania informacji o strukturze fizjonomicznej i formie zewnętrznej krajobrazu poddaje analizie treści 9 planów mpzp opracowanych w latach 2000-2013 dla fragmentów 6 dzielnic Warszawy. Tu pewnie można byłoby zacytować definicję mapy zasadniczej, na której obok map katastralnych (o charakterze ewidencyjnym) sporządza się mpzp. Według ustawy Prawo geodezyjne i kartograficzne, art. 2 pkt.7 – jest to „wielkoskalowe opracowanie kartograficzne, zawierające informacje o przestrzennym usytuowaniu: punktów osnowy geodezyjnej, działek ewidencyjnych, budynków, konturów użytków gruntowych, konturów klasyfikacyjnych, sieci uzbrojenia terenu, budowli i urządzeń budowlanych oraz innych obiektów topograficznych, a także wybrane informacje opisowe dotyczące tych obiektów”. Jest to swoisty zapis fizjonomii krajobrazu.

- Rozdział V (s. 114-118), krótki poświęcony strukturze fizjonomicznej krajobrazu i prezentujący autorski, sformułowany na potrzeby badań, model struktury fizjonomicznej krajobrazu. Opracowane narzędzie badawcze to model struktury fizjonomicznej krajobrazu, na który składają się: klaster – zgrupowanie przestrzenne lub powiązanie systemowe mniejszych obiektów w jeden większy; ogniwo – powiązane ze sobą klasterzy fizjonomii krajobrazu; moduł – powiązane ze sobą ogniwa, a sekwencję – stanowią powiązane moduły.

W tabeli nr 20 *Zasady identyfikacji elementów prezentującej wykładnię morfologii fizjonomii krajobrazu* w wierszu 2 w *Wykładni teoretycznej elementów morfologii* pojawiają się przypisane dla poszczególnych rozważanych elementów różne krajobrazy: klaster – krajobraz miejsca; ogniwo – krajobraz funkcjonalny; moduł – krajobraz użytkowy; sekwencja – krajobraz lokalny. To pokazuje, że przy tak obszernej pracy i nasyczonej terminami przydałoby się zaopatrzyć ją w słowniczek wyjaśniający trudne w jednoznacznym odczytaniu i interpretacji terminy i pojęcia (np. czy w module nie ma krajobrazu miejsca?, czy plac nie jest miejscem?, czym się różni krajobraz funkcjonalny od użytkowego).

Dla objaśnienia, w tym rozdziale, warto byłoby oprócz pokazania uproszczonego schematu (ryc. 1 s. 114.) pokazać konkretne przykłady z mapy zasadniczej, co doskonale uwiarygodniłoby rozważane pojęcia i pokazałoby lepiej tok rozważań Autorki. Schemat odśrodkowy (ryc. 1 s. 114.) nie do końca oddaje istotę wzajemnych powiązań i zależności, którą opisuje Autorka.

W tabeli na s. 115 pojawia się określenie „przedmiot terenowy” – co to oznacza? Może lepsze byłoby określenie obiekt?

W *Podsumowaniu* s. 118 pojawia się stwierdzenie „– każde odniesienie przestrzenne elementu struktury fizjonomicznej krajobrazu może być odwzorowane na mapie za pomocą konturowej linii zasięgu rzutu ortogonalnego przedmiotu terenu lub grupy przedmiotu terenowych”. O jaką mapę chodzi – zasadniczą? Gdy rozważamy klastery – to wymieniono np. budynek o ozdobnej elewacji (s. 16 Aneks). Pytania – a jaka będzie nieozdobna? po czym poznamy ozdobność odwzorowaną na mapie za pomocą konturowej linii? Możemy analizować rozrzeźbienie fasady (elewacji), ale to nie jest równoznaczne z tym, że jest ona ozdobna. Inne pytanie dotyczy monokulturowej uprawy (czyli uprawianiu na tym samym obszarze roślin jednego gatunku), a co będzie jeśli w sadzie jabłoniowym będą rosły też orzechy – czy to też monokultura? To trochę przewrotne pytania, ale zmierzają do pokazania, że metodę można z nieco uprościć. Inne sformułowanie – „scena to widok układu klasterów ujęty w pojedynczym obrazie zewnętrznej formy krajobrazu miejsca” rodzi pytanie – co znaczy „pojedynczy obraz”? Pokazuje też złożony język pracy.

W pojęciu recenzentki metoda ma wymiar rejestracyjny, inwentaryzacyjny. Jest oparta na bardzo szczegółowych rozważaniach, które zdecydowanie utrudniają jej wykorzystanie w szerokiej praktyce.

▪ Rozdział VI (s. 119-141) zatytułowany *Zastosowanie opracowanego modelu narzędzia badawczego na wybranych planach miejscowych*.

Dokonano tu bardzo szczegółowych analiz dotyczących krajobrazu istniejącego i projektowanego dla wybranych 3 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego z Warszawy. Dokonano dobrego wyboru 3 zróżnicowanych obszarów. Analizowano część opisową i graficzną (wszystkie mpzp zostały przygotowane w skali 1:1000). Autorka pokazuje swoje zdolności badawcze i umiejętność wdrożenia w życia zaproponowanej Autorskiej metody. Opisano metodykę identyfikacji i oceny fizjonomii krajobrazu, a w szczegółowych tabelach zawarto wyniki badań jego struktury.

Tu można zobaczyć jak skomplikowaną w stosowaniu jest metoda Autorki i niełatwe opisy elementów krajobrazu gdzie trawnik to „klastery murawy płaskie, o zielonej nawierzchni trawia-ster”, czy „klastery chodnika szare płaskie” (s. 128). W tym ostatnim przypadku dla recenzentki łatwiej byłoby opisać „chodnik z płyt betonowych (czy granitowych), szary”.

Na skutek mnożenia ilość pojęć, np.: „klaster budynku”, „zbiór klasterów roślin rabatowych”, „klastery podwórza gospodarczego o jednolitej płaskiej nawierzchni, otoczone klasterami budynku, wyraźnie wydzielone w przestrzeni ogniw” – dysertacja sprawia wrażenie pisanej językiem hermetycznym i trudnym (s. 139).

▪ Rozdział VII (s. 142-160) *Struktura fizjonomiczna w planach miejscowych – interpretacja wyników cz. 2. Charakterystyka fizjonomii krajobrazu istniejącego i projektowanego* obejmuje: identyfikację elementów morfologii krajobrazu, charakterystykę cech formy zewnętrznej elementów zidentyfikowanych oraz określenie właściwości fizjonomicznych. Mgr inż. Magdalena Jędraszko-Macukow opisuje w tekście na 18 stronach (s. 142-160) i w na 34 stronach w Aneksie (s. 18-52) bardzo szczegółowo te zależności. Znaczenie dla wyników mają też badania terenowe, które pozwalają na bardziej precyzyjne opisanie elementów analizowanych.

▪ Część trzecia dysertacji to *Dyskusja i Wnioski* (s. 161-177). Otwiera ją Rozdział VIII. Przedstawiono w nim uzasadnienie przyjętych w pracy założeń oraz wyniki badań przeprowadzonych autorską metodą struktury fizjonomicznej krajobrazu, ale rozszerzono te rozważania o opisanie podejścia do badań podejmowanych przez innych autorów. Można rozważyć czy nie powinno się to znaleźć w *Stanie badań*. Autorka mogłaby odnosić się tylko do swojej metody. Wydaje się, nie kwestionując znaczenia metody autorskiej, że efekty przeprowadzonych badań dałoby się opisać prościej bez metody czterech poziomów szczegółowości, czyli (klasterów, ogniw, modułów i sekwencji) przy pomocy stosowanej dotychczas w innych metodach terminologii.

▪ Rozdział IX – Wnioski (s. 178-180), w którym Mgr inż. Magdalena Jędraszko-Macukow dokonuje podsumowania prowadzonych badań. Tu Autorka (s. 180) wyraźnie dystansuje się od analiz

widokowych, choć w opinii recenzentki nie jest to pogląd najlepszy gdyż fizjonomia to przecież cechy charakterystyczne lub wygląd. W strukturze krajobrazowej te właściwości – charakterystyczne, specyficzne, odrębne – dla postrzegania, oceny i zapamiętania mają znaczenie kluczowe, podobnie jak dla kompozycji, estetyki, klarowności i harmonii i właśnie tu tkwi istota planowania krajobrazu. W mpzp zapisy dotyczące dominant pojawiają się, związane jest to także z topografią. W planach określone są także ważne punkty i ciągi widokowe i dla nich są formułowane zapisy¹. Może właśnie w dalszych pogłębionych badaniach i wersyfikacji metody byłoby to interesujące pole do rozważań.

Nie zgadzam się z Autorką, gdy twierdzi że „Metoda wnętrz krajobrazowych, ma zastosowanie głównie przy analizach krajobrazów istniejących i takie było założenie jej twórcy” (s. 167). Na s. 75-79 książki *Kompozycja i planowanie w architekturze krajobrazu* (Kraków Ossolineum 1976), Janusz Bogdanowski pokazuje system: studium – wytyczne – projekt, gdzie pisze o opracowaniu planu, który w „zakresie architektury opracowywany jest on na zasadzie kompozycji wnętrz krajobrazowych, w więc uwzględnia zarówno plan, jak i widok oraz panoramy”. Synergicznie powiązane ze sobą wnętrza architektoniczno-krajobrazowe dają sekwencje, które w kompozycji urbanistycznej składają się na ład przestrzenny tak ważny w tworzeniu planów, sprzyjają tworzeniu np. wnętrz długich – pieszych ulic czy placów, a ściany to pierzeje zabudowy. Elementem metody są też aspekty widokowe. W przywołanej w dysertacji publikacji J. Bogdanowskiego (poz. 10) *Projekt standardowego opracowania problematyki ochrony wartości kulturowego krajobrazu i środowiska* (1996) pokazano aspekty planowania; są to m.in.: s. 36-39 – wieś Ślemień urbanizowana i zmieniająca się; s. 40-41 – wytyczne do kształtowania wnętrz (krakowski Kazimierz); czy szczegół s. 42-43 – zagroda gorczańska.

▪ Aneks.

Bardzo wartościowy jest Aneks, w którym Autorka na 52 stronach zawarła wyniki badań cząstkowych przeprowadzonych na potrzeby pracy. Tu w pełni uwidoczni się dociekliwość badawcza, skrupulatność i umiejętność wykorzystania źródeł.

Bardzo interesujące są: tabela nr 7 – pokazująca na podstawie wybranych autorów przemiany zakresu pojęcia krajobraz w Polsce i na świecie w latach 1830-2007, tabela nr 8 – obrazująca przegląd słów kluczowych charakteryzujących krajobraz czy tabela nr 12 – stanowiąca chronologiczne zestawienie wykładni teoretycznych krajobrazu opisujących fizjonomię.

▪ Ocena poprawności językowej i stylistycznej

Praca pisana jest dobrym językiem, choć czasem zawiła stylistycznie, z długimi wielokrotnie złożonymi zdaniami. Jest hermetyczna z uwagi na ogromną ilość określeń podobnych, które bez słownika pojęć czasem trudno identyfikować. Dysertacja jest bardzo obszerna, bardzo bogata w tabele i zestawienia. Tekst jest bardzo starannie przejrzany, niewiele jest powtórzeń, literówek i błędów interpunkcyjnych

W sytuacji, jeśli praca będzie przygotowywana do druku zakładam, że zostanie poddany korekcie językowej i redakcyjnej, usunięte zostaną niewielkie niedopatrzenia.

W tekście zauważono pojedyncze błędy. Poniżej kilka z nich:

- okołokrajobrazowe np. s. 53 pisze się łącznie;
- s. 42 – styl akapitu IV.1.
- s. 55 niezręczne sformułowanie – „wyinterpretowanie” lepiej brzmiałoby – „trudna jest również interpretacja”;
- s. 128 lepiej brzmiałoby „dach spadzisty” niż „pochyły”;

¹ Np. w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego dla obszaru III KAMPUS UJ - WSCHÓD „Ustalenia w zakresie wymagań dotyczących kształtowania przestrzeni publicznych 1. Wzdłuż ciągów pieszych i dziedzińców zaleca się stosowanie podcieni i prześwitów ułatwiających komunikację pieszą i wgląd do wnętrza kwartałów zabudowy. 2. Wzdłuż ulic (dróg publicznych), ciągów pieszych i ścieżek rowerowych należy wprowadzić pasma zadrzewień, które winny uwzględniać wymogi ekspozycji krajobrazowej osi widokowych oznaczonych na Rysunku Planu”. https://www.bip.krakow.pl/?dok_id=1595, dostęp 05.2016.

- s. 142 co oznacza określenie „różnokolorowe elewacje tynkowe”, czy to oznacza różnokolorowe tynki na elewacjach?

▪ Piśmiennictwo

Opracowane bardzo starannie, w podziale na publikacje zwarte i artykuły naukowe; akty prawne; opracowania planistyczne, źródła internetowe; poradniki i słowniki. Spośród publikacji zwartych i artykułów naukowych na 106 pozycji 48 to publikacje zagraniczne.

Dostrzeżone błędy w przywołanych pracach:

- s. 31 - w przypisie 13 zastosowano dwa typy przypisów harwardzki i dolny – dlaczego m.in. ten przypis został wyróżniony (nie jest cytatem jak wcześniejszy nr 12), zwłaszcza że nie jest kompletny, bo nie podano czasopisma z którego został zaczerpnięty.
- s. 187, poz. 79, nie ma w tytule „gospodarowaniu przestrzennym”; pełny zapis bibliograficzny książki A. Sas-Bojarskiej brzmi, Sas-Bojarska, A., *Przewidywanie zmian krajobrazowych w gospodarowaniu przestrzeni z wykorzystaniem ocen oddziaływania na środowisko na przykładzie transportu drogowego*, Gdańsk Przedsiębiorstwo Prywatne WIB, 200
- s.188, poz. 94, brak litery h w słowie observer oraz Geographers powinno być z dużej litery;
- s.188, poz. 102., niepełny zapis bibliograficzny, Wolski P., 1988. *O pojęciu krajobrazu i jego stosowaniu w dziedzinie architektury krajobrazu*. w: *Problemy Architektury Krajobrazu t. I*, Wyd. SGGW-AR, Warszawa, s. 53-66; brak fragmentów podkreślonych;
- s.188, poz. 102., niepełny zapis bibliograficzny, jest to artykuł w wydawnictwie zbiorowym, a nie odrębna książka. Pełny zapis powinien brzmieć - Yi-Fu, Tuan, *Thought and landscape. The Eye and the Mind's Eye*, w: *The Interpretation of Ordinary Landscapes. Geographical Essays*, ed. D. W. Meinig, Oxford University Press, New York - Oxford, s. 103-125; brak fragmentów podkreślonych;
- s. 189, Poz. 105., *Landscape ecology*; Ecolology z dużej litery.
- s. 190, poz. 3 w 2.2. Akty wykonawcze – brak Dziennika Ustaw, Rozporządzenie Ministra Infrastruktury w sprawie wymaganego zakresu projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego – Dz.U. 2003 nr 164 poz. 1587.

▪ Uwagi dyskusyjne i polemiczne:

W przypadku przygotowania pracy do druku warto byłoby włączyć jednak w tekst wynikający z uchwalenia ustawy krajobrazowej do pierwszych czterech części rozdziału IV.

S. 52 – nie wydaje się, że są krańcowo różne, jak pisze Autorka – „treść wykładni prawnej pojęcia krajobraz zamieszczonej w Ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym ... uległa diametralnym zmianom w porównaniu do EKK”, ale zaraz potem Autorka pisze, że „nie skutkuje to diametralną zmianą zasadniczego sposobu interpretacji tego pojęcia” (s. 52) – co brzmi jak zaprzeczenie samej sobie.

Wydaje się, że Autorka w swych rozważaniach czasami zbyt szczegółowo jak na skalę miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego analizuje detale w klastrach. Mgr inż. Magdalena Jędraszko-Macukow sama w *Podsumowaniu* na s. 116 zwraca na to uwagę. Przykład klastery roślino rabatowe – nie są znaczone na mapach zasadniczych.

Czasem przy czytaniu tekstu pojawiają się pytania i budzą się wątpliwości. To przykłady niektórych. Tabela nr 21 Aneks s. 16 – Klaster – jednym z elementów jest murawa (s. 16), zaś ogniwem (s. 17) trawnik – czym różni się trawnik od murawy? Jak zidentyfikować na mapie i w planie miejscowym zapisać klastery „grupa roślinności synantropijnej”, „monokulturową kwaterę sadu”, „grupę roślin rabatowych” (tabela 21 Aneks) i co znaczy to ostatnie określenie, czy to nie jest rabata lub parter? Linia konturowa (s. 116) nie zawsze pokazuje monokulturową kwaterę sadu czy zagon uprawy monokulturowej.

S. 161 - czasem pojawiają się „oczywiste oczywistości”, bo przecież trudno nie zgodzić się z Autorką gdy pisze, że „punktem wyjścia do rozważań nad zagadnieniami dotyczącymi fizjonomii i struktury fizjonomicznej krajobrazu jest krajobraz”.

Nie zmienia to faktu, że badania w tak szczegółowym wymiarze rozszerzają wiedzę o przedmiocie krajobraz

▪ **Podsumowanie**

Praca Mgr inż. Magdaleny Jędraszko-Macukow pokazuje złożoność oceny krajobrazu dla określenia jego właściwości w planowaniu miejscowym. Praca jest ważna, reprezentuje bardzo analityczne i teoretyczne podejście do fizjonomii krajobrazu. W rozprawie przeprowadzono szeroką analizę literatury polskiej i zagranicznej. Przyjęte w pracy metody badawcze są właściwe, a sformułowane założenia uzasadnione. Wykorzystano z dobrym skutkiem metody badawcze, co świadczy o dużych zdolnościach analitycznych i ogromnym zacięciu badawczym. Autorka prezentuje różnice w podejściu do krajobrazu i badań z nim związanych w pracach różnych specjalistów. W tym upatruję również wartość tej dysertacji. Należy podkreślić duży zakres badań, już rozważania teoretyczne wystarczyłyby na doktorat. Autorka formułuje też własną metody oceny krajobrazu i stosuje ją do badania konkretnych przypadków studialnych, czyli mpzp.

Praca stanowi oryginalny i samodzielny wkład Mgr inż. Magdaleny Jędraszko-Macukow do stanu wiedzy z zakresu teorii architektury krajobrazu, definiowania pojęć związanych z krajobrazem i okółokrajobrazowych. Może również stanowić inspirację dla dalszych tego typu badań dotyczących oceny zapisów fizjonomii krajobrazu w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Dysertacja pomimo krytycznych uwag ma bardzo wiele mocnych stron. Autorka podejmuje bardzo ważny temat dotyczący planowania krajobrazu miast, wnosi wkład w poszerzenie wiedzy w zakresie badań i oceny krajobrazu. Praca może inspirować do dalszych badań. Stanowi ona niewątpliwym dowód wielkiej pracowitości Autorki i Jej zaangażowania w prezentowaną tematykę, dowodzi też Jej opanowania warsztatu naukowego oraz umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Dysertację Pani Mgr inż. Magdaleny Jędraszko-Macukow można zaliczyć do grupy wyjątkowo dobrych, w sferze analiz i rozważań teoretycznych do wyróżniających. Stanowi ona oryginalny i samodzielny wkład Autorki do stanu wiedzy z zakresu badań nad krajobrazem i analiz krajobrazowych.

Rozprawa doktorska, przygotowywana pod opieką promotora powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz wykazywać ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej, a także umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej – to stanowi art. 13. 1. Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki wraz z późn. zm. (Dz.U. 2003 nr 65, poz. 595). Z pełnym przekonaniem uznaję, że w świetle obowiązujących przepisów, przedłożona do oceny praca doktorska Mgr inż. Magdaleny Jędraszko-Macukow pt. *Możliwości identyfikacji i oceny krajobrazu projektowanego w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego* – w sposób jednoznaczny spełnia warunki i kryteria stawiane pracom doktorskim.

W związku z powyższym wnioskuję o dopuszczenie Pani Mgr inż. Magdaleny Jędraszko-Macukow do dalszych etapów przewodu doktorskiego – o przyjęcie rozprawy doktorskiej i o dopuszczenie Jej do publicznej obrony pracy.